

Буйун-снайпер
кэриэнигэр буулдьанан
ытыы күрэбэ сааланна **2**

Чакырга хайыһар
суола тыргылынна **3**

МАХТАНАР, СҮГҮРҮЙЭР
УЧУУТАЛЫМ **4**

САНА ОЛОХ

Чурапчы улуунун хаһыата • ХАҢЫАТ 1931 СЫЛ АЛТЫННЫ 15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР • [@sanaoloh](#)

12+

2021 сыл
Кулун тутар
23 күнэ
Оптуорунньук
№ 20
(11773)

оптуорунньук кулун тутар 23>сэрэдэ кулун тутар 24>чэппиэр кулун тутар 25>бээтинсэ кулун тутар 26>субуота кулун тутар 27>баскыһыанньа кулун тутар 28>бэнидиэнньик кулун тутар 29

--- НОВОСТИ РЕСПУБЛИКИ ---

--- УЛУУСКА -- БУ КҮННЭРГЭ ---

Ольга Балабкина: «В Год здоровья в республике необходимо заложить потенциал на будущее»

Заместитель Председателя Правительства Якутии Ольга Балабкина сегодня, 19 марта, провела совещание по вопросу создания реабилитационного центра в республике.

Участники совещания обсудили возможность реализации инвестиционных проектов на основе механизма государственно-частного партнерства в сфере здравоохранения.

Во вступительном слове Ольга Балабкина отметила, что в Год здоровья в республике необходимо заложить определенный потенциал на будущее. Для этого одной из первоочередных задач является привлечение инвесторов на долгосрочный период в области здравоохранения.

О существующих объектах реабилитации и потребности региона в новом объекте реабилитации проинформировал первый заместитель министра здравоохранения Алексей Яковлев.

Генеральный директор Агентства по привлечению инвестиций и поддержке экспорта РС(Я) Александр Кондрашин в своем выступлении остановился на возможных механизмах взаимодействия республики и Акционерной финансовой корпорации (АФК) «Система» при создании нового объекта реабилитации.

АФК «Система» является крупным частным инвестором в реальный сектор экономики России. Инвестиционный портфель корпорации состоит преимущественно из российских компаний в различных секторах экономики.

В совещании принял участие вице-президент по стратегии и развитию АФК «Система» Артем Засурский.

Участники совещания обсудили предполагаемые проекты партнерства. В качестве вариантов предложено рассмотреть создание реабилитационных центров на базе санатория «Абалах», Гериатрического центра и поликлиники № 1 г. Якутска.

Ольга Балабкина, комментируя итоги совещания, отметила, что в республике основной упор делают на необходимость реализации инвестиционных проектов в системе реабилитации, в том числе постковидной реабилитации. «Мы вошли в диалог, дальше будем вопрос прорабатывать», - сказала вице-премьер.

Пресс-служба Главы Республики Саха (Якутия) и Правительства Республики Саха (Якутия).

Үлэ Дьоруойун – Албан аатыгар

Сахалартан бастакынан социалистическай Үлэ Дьоруойа буолбут, олобун үлэбэ анаабыт, чулуу сылгыһыт Роман Иннокентьевич Константинов - Дьоруой Арамаан быйыл төрөөбүтэ 125 сыла. Үбүлүүдээх сылы көрсө Болугур нэһилиэгин дьаһалтата Болугурга Сылгыһыт сылын биллэрбит. Онон сыл устата киэн хабааннаах үлэ ытыллара былааннаар. Кулун тутар 22 күнүгэр Роман Иннокентьевич дойдутугар Мындабаайыга киниэхэ анаммыт пааматынньыкка тыыннаах сибэкки дьөрбөтүн ууруу сизэр-туома ытылынна.

Бэлиэ түгэннэ СӨ Тыа хаһаайыстыбатын

миниистирэ Александр Атласов, улуус баһылыга Андрей Ноговицын, улуус дьокутааттарын Сэбиэттин бэрэссэдээтэлэ Афанасий Захаров, Болугур нэһилиэгин баһылыга Анна Флегонтова кыттыыны ыллылар. Улуустан тийибит дэлэгэссыйиэни олохтоохтор сылаас чэйинэн, алаадылаах саламаатынан күндүлээн көрүстүлэр.

Миниистир Александр Атласов Сылгыһыт күнүнэн итинэнэ биһиги киэн туттар киһибит, сахалартан бастакынан Үлэ Дьоруойа буолбут Роман Иннокентьевич үбүлүүдээх сылын көрсө үөрүүлээх тэрээһиннэринэн эбэрдэлээтэ. Ол кэнниттэн «2016 сыллаахха, оччолорго СӨ Ил Дархана Егор Борисов ыйаабынан саха төрүт дьарыгын сайыннаар, сылгыһыты өрө тутар сыалтан кулун тутар 21 күнүн Сылгыһыт күнүнэн биллэрбитэ. Онтон сабалаан быйыл бэлиэ сылын бу күн бэлиэтэнэр. Бу чэрчитинэн өрөспүүбүлүкэ таһымнаах дьаһаллар Дьокускай куораттан сабалаан, иккис сыл Намна, үһүс сыл Үөһээ Бүлүүгэ буолбуттара. Онтон быларыын Мэнэ Ханаласка ытыллыахтаахтарын ковидынан сибээстээн, сорох тэрээһиннэр тэриллэбэтэхтэрэ. Оттон быйыл Үлэ Дьоруойун үбүлүүдээх сылыгар сөп түбэһиннэрэн, кини төрөөбүт дойдутугар Болугур нэһилиэгэр, Чурапчы улуунугар сабалаанна. Бүгүн Чурапчыга өрөспүүбүлүкэтээби күрэх, быыстапка, мунньах, аты-эргизэн уо.д.а. тэрээһин ытыллыаҕа. СӨ Ил Дархана Айсен Николаев Роман Константинов 125 сылыгар анал хамыһыйаны тэрийэн, киэн былаан ытыллан турар,» - диэн бэлиэтээн эттэ.

Бу күн мустубут дьон Роман Иннокентьевичка сүгүрүйэн, сибэкки дьөрбөтүн уурдулар, кини үбүлүүдээх даататыгар аналлаах тэрээһиннэргэ күүс-көмө, өйөбүл буоларга эрэннэрдилэр.

Марфа ПЕТРОВА.

ХАДЖИМУРАТ ГАЦАЛОВ ЧУРАПЧЫГА СЫРЫТТА

Кулун тутар 19 күнүгэр, көнүл тустууга Олимпийскай чөмпүйүөн, Аан дойду биэс төгүллээх, Европаҕа үс төгүллээх кыайылааҕа, Аан дойду Кубогын үс төгүллээх хаһаайына, Арассыыйа чөмпүйүөнэ абыс төгүллээх чөмпүйүөнэ, «Добродоһуу» уордьан кавалера, СӨ үрдүк консультант-тириэньэрэ, көнүл тустуу үтүөлээх маастара Хаджимурат Солтанович Гацалов биһиги улууспутугар ыалдьыттыы кэллэ. Аатырбыт тустуук кулун тутар 20-21 күннэригэр ытыллыахтаах Чурапчы улуунун Бэдэрээсыйиэтин бириһин иһин көнүл тустууга өрөспүүбүлүкэ аһабыс турнирын кэтээн көрүөбэ.

Хаджимурат Гацалов – 1982 сыллаах төрүөх, Осетияттан төрүттээх. Көнүлтустуунан 1990 сыллаахтан, Ахсар Макоев салалтатынан Чиколэ сэлээннэтигэр дьарыктанан сабалаабыта. Арассыыйа сүүмэрдэммит хамаандатыгар 2001 сыллаахха киирбитэ. 2009 сыллаахха Хотугу Осетия бастын ыспарсымынан

быһыытынан билиниллибитэ, тириэньэрдэринэн Вадим Цебоев уонна Анатолий Маргиев буолаллар. 2004 сыллаахха Афины куоракка ытыллыбыт Олимпийскай оонньууларга, билигин UFS-булкаас охсууу көрүнэр ыарахан ыйааһынна киирсэр, бука бары астына көрөр нокаутербытын Дэниэл Корьмены эрэллээхтик кыйабыта. 2015 сыллаахха Европа оонньууларын аһыллыытыгар Арассыыйа сүүмэрдэммит хамаандатын хапытаанынан итинэнэ былаабы өрө тутууччынан кыттыбыта. 2020 сыл олунньу 7 күнүгэр Гацалов карьератын салбаан, Армения сүүмэрдэммит хамаандатын аатыттан күрэхтэһиилэргэ кыттар буолбута. Онтон 2020 сыл ахсынны 26 күнүгэр, өрөспүүбүлүкэбит Ил Дархана Айсен Николаев Хаджимурат Гацаловы көнүл тустууга Саха сиригэр сүүмэрдэммит хамаандатын старшай тириэньэр-консультантын быһыытынан билиһиннэрбитэ. Онон Хаджимурат Солтанович бэйэтин тириэньэрдиир эбээһинэнигэр быйылгыттан ылсан, үлэтин утумнаахтык ыттан эрэр.

Кэлбит ыалдьыты, сизэр быһыытынан, Чурапчы киинигэр киирэр аартыкка, Бөтүгүттэ алааһын үрдүгэр үөрэ көрүстүлэр. Тута «Арчы» дьыэтигэр арчылананы сизиргэр-туомугар сырытта, ол кэнниттэн ССРС, РСФСР, Саха АССР үтүөлээх тириэньэрэ Дмитрий Петрович Коркин аатынан ыспартыбынай Албан аат мусуойугар, Дмитрий Коркин аатынан Өрөспүүбүлүкэтээби Олимпийскай эрэллэри бэлэмниир Чурапчытаабы интеринээт-оскуолаҕа Роман Дмитриев, Павел Пинигин, Александр Иванов Олимпиадаҕа өрөгөйдөрүн 45 сылыгар анаммыт хаартысканан быыстапкаҕа сылдьан устуорт устуоруйатын, үлэни-хамнаһы билистэ, оскуола дириэктэрэ Николай Николаевич Гуляев арыаллаан илдьэ сылдьан бэрт үгүһү көрдөрөн, сиһилии кэпсээтэ. Интэринээт-оскуолаҕа Олимпийскай чөмпүйүөнү Монреаллаабы Олимпийскай оонньуу призера Александр Николаевич Иванов уонна Европа икки төгүллээх чөмпүйүөнэ, Сойуус үс төгүллээх чөмпүйүөнэ Василий Николаевич Гоголев көрүстүлэр.

Күн иккис анаарыгар биллиилээх тустуук

Чурапчытаабы физкултуура уонна устуорт үнүстүүтүн тустуу саалатыгар сылдьан, бөбөстөргө маастар-кылаас ытта. Салгыы тумус туттар киһибит, Олимпийскай чөмпүйүөн, СӨ Ил Түмэнин дьокутаата Павел Павлович Пинигин төрөөбүт-үөскээбит нэһилиэгэр Хоптобобо тийиэн, Павел Титович Пинигин аатынан ыспартыбынай сааланы көрдө-иһиттэ.

Киһэ Александр Федотов аатынан устуорт комплексыгар Хаджимурат Гацаловы үөрүүлээх быһыыга-майгыга чиэстээтилэр.

Сэмэн ЖЕНДРИНСКЭЙ.

Тустууга -- аһаҕас турнир

Кулун тутар 20 күнүгэр Александр Федотов аатынан улуустар уорайыгар, Чурапчы улуунун көнүл тустууга федерациятын бириһигэр өрөспүүбүлүкэтээҕи аһаҕас турнир ыытылынна.

Турнир үөрүүлээх чаһыгар улуус баһылыга Андрей Ноговицын, улуус дьокутааттарын Сэбиэтин бэрэссэдээтэлэ Афанасий Захаров, Чурапчы улуунун көнүл тустууга Федерациятын бэрэссэдээтэлэ, СӨ бырамыысыланнаска уонна геология министириин бастакы солбуйааччы Михаил Кириллин, Олимпийскай оонньуулар призердара, Аан дойду Кубогун призера, СӨ үтүөлээх тириэньэрэ Александр Иванов, Европа икки, ССРС үс төгүллээх чөмпүйүөнэ, ССРС улуустар үтүөлээх маастара Василий Гоголев, кинилэри сэргэ быһа эфиринэн Чурапчы улуунун бары уопсастыбаннаһа, улуустар бэтэрээннэрэ кыттыыны ыллылар.

Дьоро чааска биһиги улууспут кизэн туттар, дойдубут үтүө аатын Аан дойдуга ааттаппыт ыспарсымыаннары – Николай Аянинов, Виталий Корякин, Владимир Флегонтов, Егор Пономарев, Александр Оконешиников, Тимур Пестерев, Станислав Захаров улахан улуустар атаарар түгэн буолла.

Ону сэргэ кинилэр тириэньэрдэрэ Семен Макаров, Игнат Сысолятин, Егор Яковлев, Егор Аржаков ааттарын дьоһуннаахтык ааттаатылар.

Чурапчы улуунун баһылыга Андрей Ноговицын улахан улуустар уолаттары атаарары туран, улуус дьаһалтатын аатыттан махтал тыллары эттэ уонна бука барыларыгар “MP-155” саа сэртификаттарын туттарда. Ону таһынан уолаттар төрөөбүт нэһиликтэрин баһылыктарын аатыттан убаһа сэртификаттарын туттарылынна. Итини таһынан Николай Аяниновка, Арыылаах нэһилиэгин, оттон Виталий Корякинна Эдьигээн улуунун Кыстатыам нэһилиэгин “Бочуоттаах олохтоохторо” аат индэрилиннэ.

Чурапчы улуунун көнүл тустууга Федерациятын бэрэссэдээтэлэ Михаил Кириллин Арасыйа улуустар министриэтибэтин аатыттан Петр Копыловка, Стив Поповка, Дьулустаан Федотовка көнүл тустууга “Арасыйа улуустар маастара” дастыбырыанналары туттарда.

“Уолаттар көлөһүннэрин тобон, улахан көбүөрдэргэ чакчы ситиһилээхтик туһунулар. Бу кинилэри чиэстээһин, бочуоттааһын инники үүнэр көлүөнэҕэ холобур буолуоҕа, инникитин даҕаны кинилэр тириэньэрискэй үлэлэригэр бука барыларыгар ситиһиини баҕарабын уонна кинилэри иитэн таһаарбыт тириэньэрдэргэ дьолу-соргуну баҕарабын”, – дииэн Олимпиада призера, ССРС улуустар үтүөлээх маастара Александр Николаевич Иванов үрдүк сыанаттан баҕа санаатын эттэ.

Күрэхтэһии икки көбүөрүнэн 5 ыйааһынга ыытылынна. Саалаҕа, ону таһынан “Айылгы” оройуоннааҕы норуот айымньытын дьэитин ютуб ханаалын нөнүө 10 тыһыынча кэринэ көрөөччү кыраһыабай тустуулары биир тыһынын кэтээн көрдүлэр.

Турнир сүрүн улуустардарынан “Прогресс” ХЭТ генеральнай дириэктэрэ Алексей Пинигин, “Восток” ХЭТ учредителэ Гаврил Дьячковскай, Дьокуускай куорат Чурапчы улуунун түмсүүтүн салайааччы Иван Макаров, “Сервис Ойл” генеральнай дириэктэрэ Сергей Тихонов, “Сахастройгрупп” ХЭТ учредителэ Дмитрий Ефимов буоллулар, кинилэргэ тэрийээччилэр дириэн махталларын тиэртилэр.

Күрэхтэһии түмүк көрдөрүүтэ:
57 кг: 1 миэстэ – Арыяан Тютрин (Уус Алдан), 2 миэстэ – Петр Копылов (Өлүөхүмэ), 3 миэстэ – Дархан Игнатев (Чурапчы) уонна Айсин Винокуров (Эдьигээн).

61 кг: 1 миэстэ – Семен Владимиров (Таатта), 2 миэстэ – Петр Константинов (Дьокуускай), 3 миэстэ – Уйгулаан Иванов (Ленскэй) уонна Святослав Семенов (Сунтаар).

65 кг: 1 миэстэ – Дмитрий Аксенов (Томпо), 2 миэстэ – Константин Капрынов (Чурапчы), 3 миэстэ – Дьулусхан Тотонов (Сунтаар) уонна Айхаан Антонов (Ньурба).

70 кг: 1 миэстэ – Виктор Рассадин

(Орто Халыма), 2 миэстэ – Айсен Потапов (Үөһэ Дьааны), 3 миэстэ – Ньургустаан Иванов (Чурапчы) уонна Егор Захаров (Таатта).

74 кг: 1 миэстэ – Стив Попов (Чурапчы), 2 миэстэ – Павел Яковлев (Дьокуускай), 3 миэстэ – Алексей Захаров (Чурапчы).

Бөбөстөрү наҕараадалааһынга Европа икки төгүллээх чөмпүйүөнэ, “Игры доброй воли” чөмпүйүөнэ Василий Гоголев, Украина 7 төгүллээх чөмпүйүөнэ Михаил Ноговицын, улуус дьокутааттарын Сэбиэтин бэрэссэдээтэлэ Афанасий Захаров, улуустааҕы тустуу федерациятын бэрэссэдээтэлэ Михаил Кириллин, улуус дьаһалтатын улуустар управлениетын начаалынньыга Иван Оконешиников кыттыыны ыллылар.

Мань таһынан, 57 киһиэхэ чабылхайдык тустубут Дархан Игнатевка “Кыайыыга дьулурун иһин” анал ааты индэрдилэр. Дархан аҕата, бойобуой дьайыы бэтэрээнэ Мирон Игнатев буолар. Онон Игнатевтар дьэ кэргэттэрэ үөрүүлэрэ улахан.

Күрэхтэһиигэ комментаторунаан көнүл тустууга ССРС улуустар маастара, Арасыйа улахан түһүлгэлэрин биһир маанылаах ыалдыта Семен Окоемов, турнир кылаабынай судьуйатынан Александр Кузьмин, кылаабынай сэкиретэринэн Михаил Явловскай үлэлээтилэр.

Сэмэн ЖЕНДРИНСКЭЙ.

„МАХТАНАБЫН КУТТАРБАР ҮҮНЭ –САЙДА ТУРАРБАР“

Кулун тутар 18 күнүгэр улуустааҕы киин библиотэикэҕэ Николанна Бушуева—Арчылаана Чаран “Ийэр кутум суума” диэн хоһооннорун кинигэтин сүрэхтэниитэ буолла. Үөрэппит учууталлара, аймактара, табаарыстара, киин библиотэикэ үлэһиттэрэ, хоһоону сэнээрээччилэр кыттыыны ыллылар.

Николанна Бушуева Чурапчы

улуунун Болтонотугар төрөөбүтэ. Орто оскуоланы, Чурапчытааҕы коллеһы бүтэрэн, Болтоно нэһилиэгэр ыччат лидеринэн, улуустааҕы эдэр индэлииттэр ассоциацияларын бэрэссэдээтэлинэн, “Чурапчы” суруйааччылар ассоциацияларын бэрэссэдээтэлинэн үлэлээбитэ. Ыччат салайааччытынан таһаарылаахтык үлэлээбитэ сыаналанан, “Саха Өрөспүүбүлүкэтин ыччат политикаһыгар туйгуна” буолбута, Саха Өрөспүүбүлүкэтин ыччат политикаһыгар министириин Алексей Еремеев Махтал суругунан, Ыччат уопсастыбаннай олоһор актыыбынайдык кыттыытын иһин, Чурапчы улуунун баһылыга Семен Яковлев Махтал суругунан, Нэһилиэк уопсастыбаннай олоһор ситиһилэрин, эдэр ыччат политикаһын олоһо киллэриигэ актыыбынай кыттыытын иһин Болтоно нэһилиэгин дьаһалтатын Бочуотунай грамотатынан наҕараадалааһыта, 2008 сылга Чурапчы улуугар “Сыл бастын лидерэ” ааты ылбыта.

Кини 2000 сылтан хоһоон суруйуутунан утумнаахтык дьарыктанар. “Дууһам кылын таарыйан”, “Күн тэнэ киһикээм, күн күбэй ийэкээм”, “Куйаар сипсирэр”, “Удьуор утума” уонна сана сүрэхтэнэр “Ийэр кутум суума” хоһоон кинигэлэрин ааптара. Ыччаттарга ыытыллар өрөспүүбүлүкэтээҕи “Уран тыл” күрэх бырайыак ааптара, араас таһымнаах куонкустар кыайыылаахтара, призерадара. Ол курдук, “Уран тыл” өрөспүүбүлүкэтээҕи араатардар күрэхтэригэр 2006 с. “Эдэр кэскиллээх этээччи”, 2007 с. “Ийэ тылга умсулҕан”, 2009 с. “Этигэн тыллаах этээччи”, 2011 с. “Бөлүһөк этээччи”, 2016 с. “Төрөөбүт тылга таптал” номинациялардаах, 2018 с. Чыпчаал кыайыылаах буолбута. Араас күрэхтэр лауреаттара, дипломантара, анал ааттар хаһаайыннара, өрөспүүбүлүкэтээҕи эдэр суруйааччылар мунньахтарын кыттыылааҕа.

“Ийэр кутум суума” кинигэ Дьокуускайга “Дани-Алмас компания” ХЭУо типографиятыгар 60x84 1/16 форматтаах, мелованнай офсетнай кумааҕыга бэчээттэммит. Кытаанах (хортуон) тастаах, сайынны айылҕа фоннаах. Барыта 36 хоһоон киирбит. Христина Сидорова хомуйан онорбут, Акулина Кузьмина эрдээксийлээбит.

Киин библиотэикэ ааҕааччыны кытта үлэлиир

салаа сэбиэдиссэйэ Марфа Кузьмина кинигэни толору сырдатан информация онордо. Ааптар Николанна Николаевнаны хоһооннорун кинигэтэ күн сиригэр көрбүтүнэн, бу түмсүүгэ Наталья Захарова хомус дьүрүскэн тыаһынан, киин библиотэикэ үлэһиттэрэ кини хоһоонун ааҕан, убайдары Николай Бушуев ырыанан, Александр Максимов хоһооннорго композициятын эбэрдэлээтилэр. Экранга тыктарыллан аймаҕа, быраата Артур Семенов “Ийэбэр”, “Баар эбит”, “Дууһам кылын таарыйан” хоһооннор Моисей Кобяков мелодиятыгар ырыа буолбуттарын иһитиннэрдэ.

Эбэрдэ тылы уопсастыбаннай сэбиэт аатыттан Айтал Керемясов, улуус дьаһалтатын ыччат политикаһыгар отделын исписэлиһэ Анастасия Спиридонова, Чурапчы нэһилиэгин дьаһалтатыттан Мария Матвеева, аймаҕа Христина Павлуцкая, табаарыһа Наталья Иванова, хоһоонньут Иван Попов, учууталлара Любовь Пермякова, Алексей Слепцов, о. д. а. эттилэр. Кинилэр Николанна Бушуева хоһоонноро олус истиннэрин-ийиһилээхтэрин, тыла-өһө хомоһуйун, толкуйдатар, анааран көрөр айылгылаахтарын бэлиэтээтилэр, өссө даҕаны айа-тута, суруйа турарыгар баҕардылар.

Ааптар биһиргэ төрөөбүттэрэ тапталлаах балтыларын бу дьоро тэрээһининэн эбэрдэлээтилэр, кинини таптыылларын, кизэн тутталларын биллэрдилэр, айар аартыга көнө, таһаарылаах буоларыгар алгыстарын тиэртилэр.

Арчылаана Чаран—Николанна Бушуева бу тэрээһини илээн-саҕалаан ыппыт киин библиотэикэ үлэһиттэригэр, чуолаан бу литэрэтиринэй биэчэри салайыт Марфа Кузьминаҕа, учууталларыгар Алексей Слепцовка, Любовь Пермяковаҕа, аймахтарыгар, табаарыстарыгар махтанна, сүрэжин баҕатынан, санаатын күүһүнэн айаргата бэлэмин биллэрдэ.

Алексей СЛЕПЦОВ.

--- УЛУУСКА -- БУ КҮННЭРГЭ ---

ҮЛЭ ҮЧҮГЭЙИНЭН СЫАНАЛАНА

(Кырдыбаастар сэбиэттерин отчуоттуур-быыбардыр кэмпириэнсийэтэ)

Кулун тутар 19 күнүгэр улуус дьаһалтатын мунньахтыыр саалатыгар Чурапчы улуунун кырдыбаастарын сэбиэтин отчуоттуур-быыбардыр кэмпириэнсийэтэ ыытылынна. Сэбиэт чилиэннэрэ, нэһиликтэртэн кырдыбаастар сэбиэттерин бэрэссэдээтэллэрэ, ынырыылаахтар кыттыыны ыллылар. Отчуоту улуус кырдыбаастарын Сэбиэтин бэрэссэдээтэлэ Матрена Матвеева онордо.

2015—2020 сылларга кырдыбаастар Сэбиэттерин салайыытынан улуус кырдыбаастара үлэлээбит үлэлэрэ сиһилии кэпсэннэ. Кырдыбаастар бу биэс сылга улууспут сайдыытыгар тус бэйэлэрин үлэлэринэн-хамнастарынан, сүбэлэринэн-амаларынан күүс-көмө буолбуттара отчуоттан ырылыччы көһүннэ. Кинилэр бары хайысхаба—производство, үөрэх-билии, култуура, успуорт эйгэтигэр киллэрсибит кылааттара улахан. Кинилэри холобур онгостобут, кинилэринэн кизэн туттабыт.

Отчуоттуур дакылаат кэнниттэн Социальной управление начаалынныга Лидия Тоскуаева, пенсионнай управление начаалынныга Варвара Христофорова, социальной страховкалааһын пундатын үлэһитэ Изабелла Собакина салайар

тэрилтэлэрэ кырдыбаастары кытары үлэлэрин туһунан хос дакылаат онордулар. Кинилэр кэнники кэмнэ сана сокуоннар кириилэрин, олору туһаны туһунан быһааран кэпсээтилэр, ыйытыларга эппиэттээтилэр.

Кэпсэтиигэ бастагынан тыл эппит Болугур нэһилигин кырдыбаастарын Сэбиэтин бэрэссэдээтэлэ Николай Михайлов улууска аба саастаахтарга болжомто уурулларын, онуоха кырдыбаастар сэбиэттэрэ, чуолаан бэрэссэдээтэл Матрена Матвеева сөптөөх үлэни ыытарын бэлиэтээтэ. Чурапчы улуунугар кэрэ айылҕалаах Амма өрүс үрдүгэр турар Мындабаайы бөһүөлэгин Бэс түөлбэтигэр баар балыыһа билигин иллэн турарын, территорията кизэнин этэн туран, онно кырдыбаастар сынньаналларыгар аналлаах профилакторий-санаторийы аһан үлэлэтэргэ этиитин киллэрдэ. Сэбиэт үлэтин үчүгэйдэн сыаналаан туран, Матрена Матвееваны бэрэссэдээтэлинэн салгыы үлэлэтэргэ куоластылларыгар ынырда. Маны үлэбэ киллэрийгэ, сана тутуу ыытарга үп-харчы боппуруоһугар утары үбүлээһиннэ (софинансирование) нэһиликтэр дьаһалтара көмөлөһүөхтэрэ диэн эрэнэрин биллэрдэ.

Ил Түмэн дьокутаата Семен Никитин хамсык ыарыы турбут кэммиттэн биир сыл устата кырдыбаастар дьыэлэригэр хаайтаран олохтооттарын, ол эрэри Кыайы 75 сылыгар анаан, кэтэхтэн (онлайн нөһүө) элбэх үлэни ыйпыттарын бэлиэтээтэ. Быйыл муус устарга Саха сиригэр комсомол тэриллибитэ 100, Чурапчыга Ленин тэлэгиэрээмэтэ кэлбитэ 100 сылларын бэлиэтээһиннэ кырдыбаастар актыбынайдык кытталларыгар ынырда. “Матрена Николаевна комсомол, партия кэккэтигэр буһууну-хатыыны барбыт, тэрийэр дьобурдаах, эрчимнээх киһи буоларынан, өссө даһаны ситиһиилээхтик үлэлиэ диэн туран, кэлэр болдьоххо салгыы үлэлииргэр салайаччынан туруорабын”,—диэтэ. Биэс сыллаах үлэни үчүгэйдэн сыаналаата.

Бэтэрээн ыспарсымыаннар сэбиэттерин бэрэссэдээтэлэ Герасим Платонов кырдыбаастары түмэр, хамсатар дьаһалларынан кинилэргэ аналлаах күрэхтэһиилэр буолалларын этэн туран, аны сайын нэһиликтэр икки ардыларыгар ыспартакыйаадаһы ыытарга этии киллэрдэ. А. К. Софронов аатынан успуорт саалатын таас варианынан тутууга үп-харчы булуутугар көмөлөһүүгэ анаан акция ыйпыттарын, онуоха бэтэрээн ыспарсымыаннар харчы биэрбиттерин кэпсээтэ, акцияны өйүүллэригэр көрдөстө. Үлэни үчүгэйдэн сыаналаата.

Хайахсыт нэһилигин бэтэрээннэрин сэбиэтин бэрэссэдээтэлэ Николай Аленов бу нэһиликтэ баар Кураданьы күөл эмтээх уутун, бадараанын туһанарга, Сыланг нэһилигин бэтэрээннэрин Сэбиэтин бэрэссэдээтэлэ Клара Макарова улуус киинин балыыһатыгар көрдөрүнгө бэриллэр толуюну нэһиликтэртэн киирээчилэргэ сөптөөхтүк аттаран биэрэллэригэр эттилэр.

Киин балыыһа кылаабынай бырааһын солбуйааччы Александра Седалищева билинни кэмнэ төһө киһилээх нэһиликтэргэ ханнык эмп тэрилтэлэрэ баар буолуохтаахтарын билиһиннэрдэ. Сүрүн ирдэбил быһытынан киһи доруобуйатын тупсарыыга оҕо эрдэбиттэн кыһаллан, этин-хаанын эрчийэн чэгийн-чэбдик, ыарыыга ылларбат буола ситиэхтээһин-хотуохтаабын билинни медицина ирдиirin эттэ.

Кэмпириэнсийэ Сэбиэт биэс сыллаах үлэтин биир санаанан үчүгэйдэн сыаналаата, Матрена Матвееваны бэрэссэдээтэлинэн хаттаан талла. 28 киһиттэн састааптаах пленум чилиэннэрэ, 9 киһилээх Сэбиэт президиума бигэргэниилэр. Өрөспүүбүлүкэтээби кэмпириэнсийэбэ Матрена Матвеева дэлэгэтинэн талылынна.

Алексей СЛЕПЦОВ.

--- 2021 -- УЛУУСКА ДОРУОБУЙА СЫЛА ---

Чакырга хайыһар суола тыргылынна

Кулун тутар 13 күнүгэр Чакыр нэһилигэр хайыһар баазатын үөрүүлээх аһыллыыта буолла.

Олохтоох дьаһалта баһылыга Константин Лебедев:

— Хайыһардыр баазабыт улахан тириэньэрит Саха АССР уонна РСФСР успуордун маастара, актыбыыс, бочуоттаах сынньаланна олохтор физкултуура учуутала Николай Адамов көбүлээһининэн олоххо киирдэ. Бу идийэни кини хайыһар успуордун көрүнүн, чөл олобу тарҕатар,

олохтоохтор дьарыктаах буолалларын туһуттан былырынныттан туруорсар. Билигин Николай Николаевич баазаны бэйэтэ көрөр-истэр, нэһилиэнньэни дьарыктыыр.

Бааза элбэх киһи өйөөн оһоһулунна. Ол курдук, Чурапчы нэһилигин дьаһалтата (баһылык Владимир Сивцев), Хоптобо нэһилигин дьаһалтата (баһылык Борис Архипов), ОДКХ ХЭТ генеральнай дириэктэрэ Александр Павлов үбүнэн көмөлөһөн, Дьокуускай куоракка олорор биир

дойдулаахпыт, успуордун туйгуна, идэтигит хайыһар тириэньэрэ Степан Адамов кэпсэтэн чэпчэки сыанаба 15 хайыһар кэмпилиэгин атыыластыбыт. Суолу онорууга Чурапчытаагы хайыһар федерациятын чилиэнэ Егор Елисеев бураанынан дэхсилээн биэрдэ. Оттон бу тизхиныкэни Чурапчы улуунун дьаһалтата (баһылык Андрей Ноговицын) көрдө. Баазабыт күөл аттыгар баар. Маны таһынан ханкылыыр сири онордубут. Билигин

да былаан элбэх. Эһиил ханкылары атыылаһан, ону дьонно мизстэтигэр уларсар усулуобуйаны тэрийиэхпит

Ити курдук, сана баазаба олохтоохтор, баҕалаах дьон-сэргэлилэн кэмнэригэр буор-босхо хайыһардары уларсан, чэбдик салгынна дьарыктанар, дуоһуя сынньанар кыахтаннылар. Бааза инникитин да сыллата тупсан иһэригэр баҕарабыт.

Марфа ПЕТРОВА.

--- АЛАҒАР ОСКУОЛАТА ТӨРҮТТЭММИТЭ 90 СЫЛЫГАР ---

МАХТАНАР, СҮГҮРҮЙЭР УЧУУТАЛЫМ

Олоххо туһалаах дьон буола үүнэн-сайдан тахсарга оскуолатаабы сыллар үтүө сабыдыалларын Алаҕар абыс кылаастаах оскуолатыгар үөрэммит оҕолор бары даҕаны биллэхпит. Биһиги, оскуоланы 1968 с. бүтэрбиттэр, очотообу учууталларбытыттан сүткэн көмөнү ылбыт эбиппит дии саныыбыт. Кинилэр бигэ төрүт уураннар салгыы үөрэнэммит, бэйэбитигэр сөптөөх идэни ылар кыахтаммыппыт.

Бу истин ахтыбын Саха АССР үтүөлээх учууталыгар, Арассыйа Суруйааччыларын уонна Суруналыыстарын сойууһун чилиэнигэр, Чурапчы улууһун уонна Алаҕар нэһилиэгин Бочуоттаах гражданиыгар В.Г. Слепцоваҕа аныыбын. Кини Алаҕар оскуолатыгар 44 сыл нуучча тылын уонна литэрэтиирэтин учууталынан, салгыы оскуола дириэктэринэн үлэлээбитэ, нэһилиэк элбэх көлүөнэ ыччатыгар тугунан да кэмнэммэт үтүөлээх. Олобун үтүөкэн сылларын анаабыт үөрэбин кыһатын кытта, этэргэ дылы, эт саастыы – бу күннэргэ Варвара Григорьевна төрөөбүтэ 90 сылын бэлиэтиибит.

1964–1965 уонна онтон кэлэр 1965–1966 сс. үөрэх дьылларыгар биһиги 5-стэр, 6-стар «а», «б» кылаастарга арахсан үөрэммиппит. Онно кинини кытта аан бастаан 5-с «а» кылааска билсибиппит, кылааспыт салайааччытынан буолбута. Оччолорго учууталбыт

үлэтин толору сыаналыыр кыахпыт суоҕун да иһин, кини оҕо туһугар олус кыһанаар өйбүтүгэр мэлдьи баар. Аны санаатахха, кылаас таһынаабы үлэтэ элбэх да эбит! Бэйэбит даҕаны уустук кылаас этибит. Ол саҕана үөрэбин ситиспэт оҕону кылааһыгар хаалларан иһэллэрэ. Инньэ гынан, 5-скэ кыралартан түөрт-биэс сыл аҕа – саастарын ситэн эрэр дьон кытта үөрэнэллэрэ. Үөрэххэ сыһыан эмиэ араас, бэрээдэк биір оннук. Ол да буоллар, Варвара Григорьевна барыбытын сатаан түмэрэ, ханнык да түгэннэ тылын иһитиннэрэрэ. Кылаас чаастарын ыытара ураты буолара. Аан дойдуга уонна Сэбиэскэй Сойууска буола турар событиелары кэпсиирин таһынан, өссө ватман кумааҕыга былакааттары онорон истиэнэҕэ ыйыыра – сурунааллартан ойуулары ылан сыһыаран, былакаат анал бөрүөтүнэн суруйан, «Руки прочь от Вьетнама!», «Человек в открытом космосе!» диэн уо.д.а. биір тэн бадаархай буочарынан суруллубут төбөлөөх буолаллара. Оттон үөрэтэр предметигэр көрдөрөн үөрэтэр пособиены барытын бэйэтэ онорорун этэ да барыллыбат.

Салгыы 7-с кылааска холбоһон, оскуоланы бүтэриэхпитигэр диири икки сыл биіргэ үөрэммиппит. Онно 1960 с. 1-кы кылааска киірбит 24 оҕоттон 8-һа эрэ биір да сыл хаалбакка кэлбитэ. Кылааска хааллары туһунан эттэххэ, сүрээлдьээн аанһа үөрэммэккэ, «второгодник» буолуу, биллэн турар, баара буолуо гынан баран, ардыгар оҕо туохтан эрэ сылтаан уруокка кыайан эппиэттээбэтэ, устунан синигэр түһэн хаалыыта, оттон учуутал ону болҕомтоҕо ылбата эмиэ итинниккэ тиірдэр быһыылааҕа. Варвара Григорьевна бу өттүнэн оҕоҕо мэлдьи болҕомтолооҕо, кими эрэ «күһүннүлээбит» эбэтэр иккис сылыгар хаалларбыт да буоллабына, ол мөккүөргэ турбатаҕа буолуо дии саныыбын.

Оскуола тэрээһиннэригэр кыттарга учууталбыт биһигини көбүлээбитэ элбэх. Ол барыта сонун уонна ураты буолара. 8-һы бүтэрэр сылбыт Саҥа дьылыгар кылааһынан маскараакка кыттаары онгостуу бөҕө буолбуппутун өйдүүбүн. Арааһа, Лев Толстой романын дуоруойдарын үтүгүннэрэн эбитэ дуу, оччотообу аармыйа эпписиэрдэрин бытырыыстаах эппилиэттэрин, аксельбаннарын уо.д.а. онгостон, таннан баран саха тэнэ суох атыннык хаамыы-сиимий баара. Ханнык бырааһыннык

Кэргэнэ И.Н. Сорокоумовтыын кыыстара Саргыны кытта, 1974 с. (Олобун доҕоро Иван Николаевичтыын 51 сыл биіргэ олоҕорбуттара)

эбитэ буолла, кыргыттарга сахалыы халадаай былаачыйалары тиктэрэн кэтэрдитэ. Ол саҕана кылаас кылааһынан саха танһын таннара сэдэх эбитэ буолуо. Көр, оччолортон эбит дии саныыгын – төрүт үгэстэри сөргүтүүгэ санаатын уура сылдыыта...

Оскуоланы бүтэрэр кэлинни икки сылбытыгар собуруу өттүгэр түннүктэрдээх сып-сырдык кылаастаммыппыт. Онуоха эбии, киірэри кытта мутукча дыргыл сыта саас чугаһаабытын санатар буолара – учууталбыт муннукка уулаах иһиккэ титириктэри эрдэттэн тылыннарара. Оччолорго кини, олобун доҕоро, Алаҕар биір үтүө киһитэ Иван Николаевич Сорокоумовтыын кыыстарын Саргыны күн сиirin көрдөрөннөр, бэйэтэ даҕаны ийэ буолуу иэйиитигэр куустаран сылдьар үтүө-кэрэ кэмнэрэ эбит. Ол улуу дьоло бэл, биһигиннык ыраабы-киэни билэ илик эрдээс оҕолор долобойбутугар тиігэр курдуга. Учууталбыт барахсан тулхадыйбат дьулууру кытта барыны-бары сүрээбин ортотунан аһарар олус чараас, уйан уйулҕаны дыкиттик дьүөрэлээбит кэрэ киһи этэ. Ханнык даҕаны кэтэх санаата суох көнөтүнэн сылдьар майгытыгар, оччотообу оҕону мааны-мара диэн араарбат биір тэн истин сыһыаныгар куппутун туттарарбыт.

Варвара Григорьевна итинтэн кэлинни сылларга үөрэххэ новатор быһыытынан Саха сиригэр киэnnик биллибитэ. Бу эйгээ олобу

хамсатааччылартан биірдэстэрэ буолбута. Ылсыбыт дьыалатыгар өйүн-сүрэбин барытын уураар дьулуура, көҕө тулалыыр дьонугар кыаллыа да суоҕу кыайар санааны үөскэтэрэ. 1990 с. оскуолаҕа «Балаҕан-кылаас» диэн үөрэх атын ханна да суох саҥа көрүнүн олохтоон, «Саханы сахалыы иитиэххэ» диэн бырагырааманан үлэлээбитэ. Бу саҕалааһына киэnn сэнээриини ылбыта. Улууска сэмийнээрдэри, салгыы өрөспүүбүлүкэҕэ анал кууруну ыппыта. «Аман өс» күрээскэ үөрэнээччилэрэ уонна бэйэтэ кыттан, өрөспүүбүлүкэҕэ кыайыылаабынан тахсыбыттара.

Сахабыт сиригэр Судаарыстыбаннаһы бөҕөргөтүү, омукупут төрүт үгэстэрин саналыы тыыннааһын ааспыт үйэ уратылаах 90-с сылларыгар Варвара Григорьевна Национальнай оскуоланы санардыы уонна сайыннарыы кэнсиэпсийэтин ырытан онорууга дьонуннаах этиилэри киллэрбитэ. Ол кэмнэ бэйэтэ айан-тутан олоххо киллэрэ сылдьар «Алаас оҕото» диэн үөрээс өрөспүүбүлүкэҕэ биллибитэ. «Саха норуотун үгэстэрин үөрэтии» дакылаата методическай матырыяал быһыытынан киэnnик тарҕаммыта. Сахалыы үөрэби, саха төрүт култууратын, түн былыргыттан илдэ кэлбит үтүө үгэстэрин туһунан бөлүһүөктүү суруйуулар «Ситим быстыбаттар ханнык», «Саха барахсан», «Нарын-наскыл», «Таайбат таабырыным, тиібэт чыпчаалым» диэн түөрт киһигэ буолан тахсыбыта. «Эдэр киһи, киінин ханна түспүтэй, биһигин ханна ыйаммытай? Аҕан алааһа ханнаһый, ханнаһый өбүгэн унуохтара? Дойдун туох кыһалҕалааһый, норуотун туох кыһалҕалааһый? Тоҕо төрөөбүккүнүй тоҕус халлаан аныгар?» Кини итинник тылларынан саҕалаабыт ураты тыыннаах «Саха барахсан» диэн киһигэтэ, онтон да атын суруйуулар өй-санаа кыымын саҕа туруохтара.

Саха биір Далбар Хотуна, ытыктыыр, сүгүрүйэр учууталым Варвара Григорьевна Слепцова үтүө аата кэнээс даҕаны ахтыллыаҕа.

Петр ПОПОВ,
Саха Өрөспүүбүлүкэтин
култууратын үтүөлээх үлэһитэ,
Арассыйа суруналыыстарын
сойууһун чилиэнэ.

Оскуоланы бүтэрээри сылдьар VIII-с кылааһын үөрэнээччилэрин кытта, 1968 с.

--- АХТАН - САНААН ---

Ийэбит сырдык аатын үйэтитэбит

Биһиги күндү ийэбит, эбэбит уона хос эбэбит Мария Григорьевна Пинигина 1921 сыл кулун тутар 21 күнүгэр Таатта оройуонун Дьүлэй нэһилиэгэр дьаданы бааһынай дьиз кэргэннэ күн сырдыгын көрбүтэ. Кини төрөппүттэрэ Евдокия Алексеевна уонна Григорий Павлович Пинигиннэр бастакынан «Күүһү түмүү» диэн колхуоска биир бастакынан кирибиппэр. Ийэбит эһэтэ Павел Петрович Кочнев диэн – политическай сыылынай. Кини Дьоккуускай куоракка сыылкатын кэмизэр олоро сылдьыбыт. Абалара өлбүтүн кэннэ ийэлэрэ Ксения Кочнева уолун Дьүлэй нэһилиэгиттэн төрүттээх Константин Пинигиннэ, син орто кыанар киһиэхэ ииттэрэ биэрбит. Ийэтин дьонноро эмиз Дьүлэй нэһилиэгиттэн төрүттээхтэр. Кыстыктарын аата «Күтэр алааһа», сайылыктара «Улахан сайылык» диэн. Таатта Дьүлэин олохтоохторо бука билэр сирдэрэ буолуохтаах.

Ийэбит 1930 сыллаахха оскуолаба кирибит. Оскуолалара Дьүлэй нэһилиэгин Тордохтоох диэн сиргэ, уруккута баай олоро сылдьыбыт дьизитигэр баар эбит. Ити кэнниттэн Бастакы Игидэй нэһилиэгэр 1938 сылга сэттис кылааһы ситиһиһээхтик бүтэрэн, Дьоккуускайдаагы фельдшерскэй- акушерскай оскуолаба үөрэнэ кириэр. 1941 сыл бэс ыйын 22 күнүгэр, Дьоккуускай куорат аттыгар баар «Учууталлар дьизэлэригэр» бүтэһик эксээмэнигэр бэлэмнэнэ сылдьан, Аба дойдуга Улуу сэриитэ сабаламмытын туһунан ынырык ыар сурабы бииргэ үөрэнэроболорункытарыстэр. Үөрэбин бүтэрбитин кэнниттэн Чурапчытаабы доруобуйа харыстабылын отделыгар ытталлар. Манна кинини Кытаанах нэһилиэгин Килэнкигэ кииннээх фельдшерскэй- акушерскай пуунна (ФАП) сэбидиэссэинэн аныыллар, онно үлэтин 1941 сыл атырдьах ыйын

бастакы күнүгэр сабалыыр. Ийэбит кыһын-сайын, ыарыһахтарыгар сатыы, күһүн-саас хайыһарынан сылдьар эбит. Аны мань таһынан, бизлсэр суох буолан, Сылан уонна Белолобскай нэһиликтэрин дьонун эмтииллэр. 1944 сыл сэттинньитигэр ийэбитин оройуоннаабы доруобуйа харыстабылын отдела оройуон оскуолаларын көрөр бизлсэринэн аныыллар, онон нэһиликтэри барытын кэрийэр буолар. Үчүгэй уонна кыһамнылаах, эдэр үлэһити оройуон салалтата 1945 сыллаахха медицинскэй үнүстүүккэ туттарсан үөрэнэ кириэригэр анаан, бэлэмнэни кууруһугар ытталлар. Ити кэмнэ абатын бииргэ төрөөбүт сурдьун Петр Павлович Кочнев иккистээн сууттаан, репрессияба түбэһиннэрэн, хоту Игаркабытталлар. Петр Павлович Кочнев кэлин сойуус суолталаах пенсионер буолбута, бэйэтин кэмизгэр өрөспүүбүлүкэбэ биллэр салайааччы буола сылдьыбыта. Итинтэн тэбиллэн, көмөлөһөр киһитэ суох буолан, үөрэммэккэ, ийэбит төттөрү Чурапчытыгар кэлэр. 1945 сыллаахха доруобуйа харыстабылын министириин бирикээһинэн уонна уонна Чурапчытаабы райсэбиэтисполкомунуураабынан, оройуон доруобуйа харыстабылын сэбидиэссэинэн

бигэргэтэллэр. Бу уустук үлэбэ 1946 сыл балабан ыйыгар дьизэ үлэһиир уонна урут үлэлээбит сиригэр – Кытаанахха үлэтин салгыыр. Кытаанахха участковай ФАП дьизэтин туруорсан туттарар, ити дьиз өр сыллар устата үлэһити турбутун туһунан биһиги ийэбит кэпсиирэ. Кытаанах нэһилиэгэр олохтоох Сэбиэт дьоккутаатынан быыбарданан турар.

1949 сыллаахха ийэбитин Одьулуун балыһатыгар сэбидиэссэинэн аныыллар. Оттон аҕабыт Григорий Федотович Спиридонов Одьулуун оскуолатын сэбидиэссэинэн анаан.

Ийэбит туруорсан, М.П. Тоскина, А. Пудова, Е.С. Дьяконова, М.У. Захарова медицинскэй сизэстэрэ кылгас кууруһугар үөрэммиттэрэ. Ити түмүгэр Одьулуун нэһилиэгэр трахома, уоспа, полиомиелит, коклюш, скарлатина диэн ыарахан ыарыһалар сүппүттэрэ. Сэлиик уонна да атын сыстыганнаах ыарыһалар намыраан кириэн барбыттара. Биһиги ийэбит Одьулуун нэһилиэгин Сэбиэтин дьоккутаатынан быыбардана

сылдьыбыта. Кини үлэтигэр олохтоох Сэбиэт бэрэссэдээтэлэ Никита Ботучин улаханньк көмөлөһөрө. Кини кэнниттэн нэһилиэк Сэбиэтин Дмитрий Николаевич Ефремов өр кэмнэ салайбыта. Биһиги ийэбит туруорсан уонна олохтоохтор күүстэринэн, урукку «Трактор» колхуос хонтуората Одьулуунна көһөрүллэн кэлбитэ. Ийэбит үлэтигэр Карл Маркс аатынан колхуос бэрэссэдээтэллэрэ Т.Г. Тоскин, Е.С. Николаев уонна Е.П. Коркин улахан болбомтолорун ууран өйүллэрэ.

Апта уонус сыллар ортолугар Одьулуун оройуонна уонна өрөспүүбүлүкэбэ биллибитэ. Саха АССР Үрдүкү Сэбиэтин Президиумун уонна Министирдэрин Сэбиэтэ Одьулуун Сэбиэтигэр уһулччулаах үлэлэрин иһин, харчынан бириэмийэни анаабыта. Биһиги ийэбитигэр ССРС

доруобуйа харыстабылын министириин 1962 сыл, бэс ыйын 9 күнүнээби 193 №-дээх бирикээһинэн «ССРС доруобуйа харыстабылыгар туйгуна» аат ингэриллибитэ. Кини оччолорго Чурапчы оройуонугар биир бастакынан бу үрдүк наҕарааданы туппута.

Ийэбит өр сылларга үлэлээбит сыралаах үлэтэ сыаналанан, үгүс үрдүкү наҕараадаларынан бэлиэтэммитэ. Ол иһигэр «За трудовое отличие в годы Великой Отечественной войны», «30 лет Победы», «40 лет Победы», «Ветеран труда» о.д.а.мэтээллэрдээх. Биһиги күндү ийэбит, эбэбит уонна хос эбэбит сырдык аата үйэлэр тухары улуустаабы киин балыһа Бочуоттаах кинигэтигэр кирибитэ. Үлэһиир-хамсыыр кэмизгэр Чурапчытаабы ССКП райкомун, райсэбиэтин исполкомун, Одьулуун Сэбиэтин, Карл Маркс аатынан колхуос, кэлин солхуос, оройуоннаабы киин балыһа хас да төгүллээх Бочуотунай грамоталарынан наҕараадалааммыта.

Ийэбит, Мария Григорьевна

тапталлаах кэргэнинээн, биһиги аҕабытыныын Григорий Федотович Спиридоновтыын алта оҕону төрөтөн уонна улаатыннарар, үөрэттэрэн таһаарбыттара. Үс оҕото 70-с сылларга собуруу үрдүк үөрэҕи бүтэрбиттэрэ. Ийэбит тыыннааҕар үлэлээбит балыһатын үлэһиттэрэ, урукку дьүөгэлэрэ умнубат этилэрэ. Ийэбит оҕолоругар этэр этэ: «Мин «Карл Маркс» колхуос саҕана үлэлээбитим, олобум сырдык, үтүө кэмнэрэ Одьулууммар ааспыттара. Аттыбытыгар табаарыстарбыт уонна ыалларбыт Егор уонна Феоктист Софроновтар, Смена Дмитриевна, Николай Александрович Федотовтар уонна Одьулуунум двоно хаһан баҕарар, үчүгэй да, ыарахан да кэммэр баар этилэр».

Биһиги ийэбит 1992 сыллаахха уһун ыарахан ыарыһаттан олохтон туораабыта.

Билигин олох сайдан иһэр. Былыргы, ааспыт кэм, күн -дьыл умнуллан да хаалыан сөп. Биһиги ийэбит идэтибит үлэтин оҕолоро салгыыллар. Ол курдук, кийитэ, мин кэргэним Татьяна Дмитриевна Спиридонова – үрдүк категориялаах быраас, РФ уонна СӨ доруобуйа харыстабылыгар туйгуна, 2002 сыллаахха Өрөспүүбүлүкэтээби оҕо доруобуйатын харыстабылыгар туйгун бырааһынынан буолбута. Билигин икки сизэн Екатерина уонна Татьяна үрдүк үөрэхтээх медик идэлээхтэр, ситиһилээхтик үлэһи-хамсыы сылдьаллар. Ийэбитин уонна аҕабытын кэриэстээн, аҕабыт хаалларбыт фотоппленкаларын (архыбын) цифровой көрүнгэ киллэрэн, улуустаабы уонна ыспартыбынай мусуойга ону тэнэ тапталлаах Одьулууммар бэлэх быһытынан биэрбитим.

Ийэбит сырдык аатын үйэтитэн уонна кини тапталлаах Одьулуунун дьоно-сэргэтэ туруорсан, 2008 сыл бэс ыйын 15 күнүгэр Чурапчы улуһун Сэбиэтин 9-с сизэссийэтигэр 87 №-дээх Уураабынан Одьулуун участковай балыһатыгар кини аата ингэриллибитэ. Кэлин, ийэбитигэр анаммыт өйдөбүннүк бэлиэ үөрүүлээх аһыллытыгар Саха Өрөспүүбүлүкэтин доруобуйа харыстабылын оччотооҕу министириэ А.В. Горохов, улуус салалтата, Одьулуун олохтоохторо уонна кини оҕолоро кыттыыны ылбыттара.

Петр СПИРИДОНОВ, «Арасыйыа Үлэбэ министиэристибэтин Бочуоттаах үлэһитэ», СӨ «Гражданскай килбиз» бэлиэ хаһаайына, СӨ «Үлэнэн хааччыйыы сулууспатын Бочуоттаах үлэһитэ», РФ Судаарыстыбаннай гражданскай сулууспатын 1-кы кылаастаах сүбэһитэ.

--- УСПУОРТ ---

Доржукай Монгуш – мунутуур кыайыылаах!

Кулун тутар 20 күнүгэр “Боотур Уус” стадион ытар тиригэр Аба дойдуга Улуу сэриитин кыттыылааҕа, полк былаабын көтөбөөччү, “Кыһыл Сулус” уордьан кавалера, Болтоноттон төрүттээх биллэр снайпер Георгий Константинович Федоров төрөөбүтэ 105 сылын көрсө буулдьанан ытыыга улуус чөмпүйэнтээ эмиз ситиһиһээхтик түмүктэннэ.

Биирдиилээн бастыыр иһин күрэххэ Сылан, Кытаанах, Болтоно, Мугудай, Чурапчы, Хоптоҕо, Одьулуун, Төлөй бэргэн ытааччылар күөн көрүстүлэр.

Сүрүн түмүккэ “МВ-2” (диопрыйдаах) эр дьонно: 1 миэстэ – Роман Аржаков (Кытаанах); 2 миэстэ – Владимир Дьячковскай (Чурапчы); 3 миэстэ – Александр Оконешиников (Чурапчы-“Ыспартыбынай” ТОС).

“МВ-2” (диопрыйдаах) дьахталларга: 1 миэстэ – Ольга Аманатова (Чурапчы); 2 миэстэ – Нораiana Дьячковскай (Сылан); 3 миэстэ – Александра Данилова (Чурапчы).

“МВ-2” (аһаҕас) эр дьонно: 1 миэстэ – Иван Макаров (Чурапчы); 2 миэстэ – Дмитрий Слепцов (Чурапчы); 3 миэстэ – Валерий Яковлев (Кытаанах).

“Тиин” эр дьонно: 1 миэстэ – Доржукай Монгуш (Кытаанах); 2 миэстэ – Илья Толстоухов (Мугудай); 3 миэстэ – Валерий Яковлев (Кытаанах).

“Тиин” дьахталларга: 1 миэстэ – Нораiana Дьячковскай (Сылан); 2 миэстэ – Мария Игнатьева (Сылан); 3 миэстэ – Варвара Попова (Чурапчы).

Георгий Федоров аймахтара туруорбут сүрүн бириистэрин – убаһа сэртипикээтин, үс көрүнгэ ытан, уолсай баалынан саамай элбэх очкуону ылан, Кытаанах нэһилиэгин ыччата, буулдьанан ытыыга успуорт маастарыгар хандьыдаат, “Айылгы” оройуоннаабы норуот айымньытын дьизэтин төһүү үлэһитэ Доржукай Монгуш ыла.

“Бастатан туран, тириэньэрбэр Николай Федоровичка, дьиз кэргэммэр өйбүллэрин иһин улахан махталбын тиэрдэбин. “Манчаары оонньууларыгар” бэлэмнэнэн, дьарыкпын салгыыбын, сүүмэрдээһин ытылла илик. Манньк күрэхтэһиһлэр салгыы даҕаны ытылла туруохтарын баҕарабыт, буйуун-снайпер Георгий Константинович туох баар бары аймахтарыгар кытаанах доруобуйаны, дьолу баҕарабын”, - диэн Доржукай тус баҕа санаатын эттэ.

Хамаанданан “Куруппааскы” дьиссипилинээбэ ытыыга 1 миэстэни “Стрелки”; 2 миэстэ – “Мохсобо” уонна 3 бочуоттаах миэстэбэ “Сылан” хамаандалара ааттаннылар.

Сэмэн ЖЕНДРИНСКЭЙ.

--- ПРОКУРАТУРА ИЗВЕЩАЕТ ---

Что такое экстремизм и установленные меры ответственности

Экстремизм – это приверженность к крайним мерам и взглядам, радикально отрицающим существующие в обществе нормы и правила через совокупность насильственных проявлений, совершаемых отдельными лицами и специально организованными группами и сообществами. Это сложная и неоднородная форма выражения ненависти и вражды.

Примерами экстремизма могут служить провокации беспорядков, гражданское неповиновение, террористические акции, методы партизанской войны.

Согласно Федеральному закону от 25.07.2002 №114-ФЗ «О противодействии экстремистской деятельности» экстремистская деятельность (экстремизм) это:

- насильственное изменение основ конституционного строя и (или) нарушение территориальной целостности Российской Федерации (в том числе отчуждение части территории Российской Федерации), за исключением делимитации, демаркации, редемаркации Государственной границы Российской Федерации с сопредельными государствами;
- публичное оправдание терроризма и иная террористическая деятельность;
- возбуждение социальной, расовой, национальной или религиозной розни;
- пропаганда исключительности, превосходства либо неполноценности человека по признаку его социальной, расовой, национальной, религиозной или языковой принадлежности или отношения к религии;
- нарушение прав, свобод и законных интересов человека и гражданина в зависимости от его социальной, расовой, национальной, религиозной или языковой принадлежности или отношения к религии;
- воспрепятствование осуществлению

гражданами их избирательных прав и права на участие в референдуме или нарушение тайны голосования, соединенные с насилием либо угрозой его применения;

- воспрепятствование законной деятельности государственных органов, органов местного самоуправления, избирательных комиссий, общественных и религиозных объединений или иных организаций, соединенное с насилием либо угрозой его применения;

- совершение преступлений по мотивам, указанным в пункте "е" части первой статьи 63 Уголовного кодекса Российской Федерации;

- использование нацистской атрибутики или символики, либо атрибутики или символики, сходных с нацистской атрибутикой или символикой до степени смешения, либо атрибутики или символики экстремистских организаций, за исключением случаев использования нацистской атрибутики или символики, либо атрибутики или символики, сходных с нацистской атрибутикой или символикой до степени смешения, либо атрибутики или символики экстремистских организаций, при которых формируется негативное отношение к идеологии нацизма и экстремизма и отсутствуют признаки пропаганды или оправдания нацистской и экстремистской идеологии;

- публичные призывы к осуществлению указанных деяний либо массовое распространение заведомо экстремистских материалов, а равно их изготовление или хранение в целях массового распространения;

- публичное заведомо ложное обвинение лица, замещающего государственную должность Российской Федерации или государственную должность субъекта Российской Федерации, в совершении им в период исполнения своих должностных обязанностей деяний, указанных в настоящей статье и являющихся преступлением;

- организация и подготовка указанных деяний, а также подстрекательство к их осуществлению;

- финансирование указанных деяний либо иное содействие в их организации, подготовке и осуществлении, в том числе путем предоставления учебной, полиграфической и материально-

технической базы, телефонной и иных видов связи или оказания информационных услуг.

В свою очередь, экстремистские материалы – это предназначенные для обнародования документы либо информация на иных носителях, призывающие к осуществлению экстремистской деятельности либо обосновывающие или оправдывающие необходимость осуществления такой деятельности, в том числе труды руководителей национал-социалистической рабочей партии Германии, фашистской партии Италии, публикации, обосновывающие или оправдывающие национальное и (или) расовое превосходство либо оправдывающие практику совершения военных или иных преступлений, направленных на полное или частичное уничтожение какой-либо этнической, социальной, расовой, национальной или религиозной группы.

За осуществление экстремистской деятельности граждане РФ, иностранные граждане и лица без гражданства несут уголовную, административную и гражданско-правовую ответственность в установленном законодательством РФ порядке.

Так, например, ч. 1 ст. 20.3 КоАП РФ устанавливает, что пропаганда либо публичное демонстрирование нацистской атрибутики или символики, либо атрибутики или символики, сходных с нацистской атрибутикой или символикой до степени смешения, либо атрибутики или символики экстремистских организаций, либо иных атрибутики или символики, пропаганда либо публичное демонстрирование которых запрещены федеральными законами влечет наложение административного штрафа на граждан до 2000 рублей с конфискацией предмета административного правонарушения либо административный арест на срок до 15 суток с конфискацией предмета административного правонарушения.

Наиболее строгая форма ответственности за осуществление экстремистской деятельности - уголовная, которая предусматривает наказание, в том числе в виде пожизненного лишения свободы.

Прокуратура Чурапчинского района.

--- ДОРУБУЙА ХАРЫСТАБЫЛА ---

Гриптэн харыстанын!

Грипп – сыстыганнаах ыарыы, кини олус түргэнник салгынынан тарбанар, киһиттэн киһиэхэ бэрриллэр. Киһи этин суоһа (температура) үрдээн, тыынар уорганнара, сүһүөхтэрэ ыалдьаллар, тонор, тиритэр, этэ-сиинэ мөлтүүр, сэниэтэ эстэр, иккис күнүттэн сөтөллөн барар. Ыарыы вируһа салгынынан тарбанар. Ол иһин ыарыһах ытыртабына, сөтөлүннэбинэ, күүскэ тыыннабына, эбэтэр дыону кытта кэпсэтэр түгэнигэр сыһыарыан сөп. Ону тэнэ вирус туттар малтан, иһиттэн, танастан, оҕо оонньуруттан, аан тутаабыттан, кирилизэс тутуһарыттан о.д.а. илии нөнүө сыстар.

Саха сиригэр грипп ордук күһүн уонна сааһыары кыһын тарбанар. Дьан

төрүүтүнэн сииктээх дьыл кэмигэр дьон элбэхтик мунньустар сирэ буолар. Ордук сана төрөөбүт оҕолортон саҕалаан, 5 саастарыгар диэри оҕолор, хат дьахталлар, сүрэх-тымыр ыарыһахтар, тыынар уорганнара ыалдьар дьон ыарыыга бэринимтиэ буолаллар. Устэригэр диэри саастаах оҕолорго, 60 саастарын аһарбыт кырдыаҕастарга уонна ааһан-арабан биэрбэт ыарыылаах дьонно грипп ордук кутталлаах. Кинилэр үксүгэр сыыстаран хаалан ойобостотуохтарын уонна менингиттиэхтэрин сөп.

Сыл аайы грибинэн уонна ОРВИ-нан ыалдьы ахсаана элбиир, нэһилиэнньэ

20% хабыллар. Эпидемия саҕана ордук 1-14-гэр диэри саастаах оҕолор ыалдьаллар. Онтон 65 саастарын аһарбыт дьон ыарыы тарбаммыт иккис түһүмэс ордук ыалдьаллар. Статистика көрдөрөрүнэн, хас биридди улахан киһи сылга, ортотунан, икки, оскуола оҕото – үс, кыра оҕо – алта төгүл респираторнай инфекцияга хабыллар.

Саамай харысхаллаах ньыманан быһыы(прививка) буолар. Оҕолорго «Гриппол плюс», улахан дьонно «Совигрипп» вакциналар бэрриллэллэр. Быһыы ылбыт дьон 70-90% ыарыыга ылларбаттар. Ыарыдабына даҕаны,

чэпчэки аһарынар. Вакцина вируһу утары биир сыл иммунитет үөскэтэр.

Грипп, ОРВИ эпидемиятын саҕана хас биридди киһи мааскалаах буолара ирдэнэр. Мэлдьи илиигитин мыылалаан суунун, С битэмииннээх аскорбиновой кислотаны күнгэ иккитэ 1-2 дражены иһин. Элбэх дьон тобуруһар сиригэр “Оксолиновой” мааһынан мурун көндөйүн күнгэ биирдэ-иккитэ сотоллор. Вируһу утары препараттары иһэллэр(арбидол, анаферон, виферон, ингавирин, тамифлю уо.д.а.). Күүскэ ыалдьыт дьон бырааска булгуччу көрдөрөбүт.

Александра СЕДАЛИЩЕВА.

Денежный Поток www.denpotok.ru
БЫСТРОЕ РАССМОТРЕНИЕ ЗАЯВКИ
МИНИМУМ ДОКУМЕНТОВ

ДОВЕРИТЕЛЬНЫЙ ЗАЙМ
от 30.000-70.000 РУБЛЕЙ

**с.ЧУРАПЧА ул.ЛЕНИНА,51, ЗД. СБЕРБАНКА, Тел: 8(4115) 14-24-11
Тел: 8(984) 117-41-20**

Условия займа: процентная ставка 0,25% в день (91,25% годовых), комиссия за выдачу 5% от суммы выдачи, сумма займа от 30 000 – 70 000 рублей, срок 3, 6, 12 месяцев, заем предоставляется в российских рублях, платежи заемщика по договору ежемесячно оплачиваются суммой займа равными частями, сумма начисленных процентов на остаток задолженности. Требования к заемщикам – возраст от 21 до 73 лет, справка о доходах (2 НДФЛ, справка о пенсии). Обеспечение займа – не требуется. В случае просрочки проценты на сумму долга начисляются, штраф за неисполнение обязательств 20% годовых от суммы просроченной задолженности. Общество с ограниченной ответственностью Микрокредитная компания «Денежный поток», 677009, г. Якутск, ул. Держинского д. 11, помещение 4, ОГРН 1131447013390, ИНН/КПП 1435272065/143501001, Свидетельство о записи в реестре МФО №651303698004292. Реклама

Биһиги аймахха саамай таптыыр, күндүтүк саныыр эдьийбит
ДЬЯЧКОВСКАЯ Елизавета Мироновна
ыараханлык ыалдьан олохтон туораабытынан, оҕолорун дьиз кэргэттэригэр, чугас аймахтарыгар, дьүөгэлэригэр дириң кутурбаммытын тиздэбит.
Эдьийбит Елизавета сырдык-ыраас, күүстээх санаалааҕа, үлэтигэр кыһамныылааҕа, дьулуурдааҕа, тугу онорбута-туппута барыта ыраас, орун-оннугар буолара. Куруутун үөрэ-көтө көрсөр итии чэйдээх, миннигэс астаах-үөллээх, поп-бааччы кэпсээннээх дьиннээх далбар хотуммут этэ.
Аймахтарыгар барыларыгар куруутун көмөлөһө, сүбэли-амалыы сылдьара. Мындааайыга олорор сизн бырааттарыгар, балтыларыгар барыларыгар күүс-көмө буолара, барыбытын үөрдэрэ, санаабытын көтөбөрө. Кини биһиэхэ онорбут үтүөтэ сырдык өйдөбүл буолан сылдьыаҕа.
Күндү эдьийбит, төрөөбүт алааһын буора сылаас суорбан, сымнаҕас тэллэх буоллун...

Мындааайыттан Агафья, Семен Сысолятиннар дьиз кэргэттэрэ.

Чакыртан төрүттээх Чурапчы нэһилиэгин олохтооҕо, доруобуйа харыстабылын бэтэрээнэ, күндү ийэбит, эбэбит, кырдыаҕас эдьийбит
МАКАРОВА Евдокия Захаровна
бу дьыл кулун тутар 22 күнүгэр уһундук, ыараханлык ыалдьан, 84 сааһыгар олохтон туораабытын бары аймахтарыгар, үөлээннээхтэригэр, билэр дьонугар дириңник курутууан туран иһитиннэрэбит.
Кийиитэ, күтүөттэрэ, оҕолоро, сизиннэрэ, балтылара, бырааттара.

Ген. дириэктэр - Н.М. СТРУЧКОВА.
Кылаабынай эрдээктэр - Л.В. ГОРОХОВА.
Кылаабынай эрдээктэри солбуйааччы - Е.Г. МАКАРИНСКАЯ.
Тыа хаһаайыстыбата, экзистимик отдела - А.М. СЛЕПЦОВ.
Эпигэтиир сэкирэтээр, сурук отдела - А.Н. ЗАХАРОВА.
Кэрэспэдиээннэр - С.А. ЖЕНДРИНСКЭЙ, М.В. ПЕТРОВА.
Танааччы - Л.К. ПОПОВА.
Бэчээттэчи - Ф.А. ПРОТОДЬЯКОНОВ.

Тэрийэн таһаарааччылар: СӨ Бырабытталыстыбата, Саха Өрөспүүбүлүкэтин "Сахабэчээт" Судаарыстыбаннай автономнай тэрилтэтин "Сана олох" хаһыат эрдээксийтэ. 677000, Дьокуускай к., Орджоникидзе ул. 31, 124 каб. тел/факс: (411-2) 34-39-17 e-mail: sakharechat@mail.ru. Российскай Федерация Россия Федерация СӨ салалтатыгар 2020 с. бэс ыйын 3 күнүгэр регистрацияламмыт нүмэрэ – **ПИ №ТУ14-00559.**

Эрдээксийэ аадырыһа: 678670, Чурапчы сэл., Карл Маркс ул., 26 "а".
Төлүөнүннэрбит: эрдээктэр – 41-332, отделлар – 41-265, 41-358. E-mail: sanaoloh@mail.ru, сайт: sanaoloh.ru, instagram: @sanaoloh

Бэчээккэ сакаас: № 20 (11773)
Кээмэй: 1,5 бэч. лист
Ахсаана 1200. Хаһыат сыаната: 15

Ааптар суруһар этиитэр санаа редакция позициялар мэдүбү сөп түбэһэр буолбаттар. Суруһар ыйылар чакчылар кырдыаҕастарыгар этиитиһини ааптар тус бэчээтэ сүгэр.

Хаһыат бэчээккэ бэрриллэр графика: 16 ч 00 м. **Бэчээккэ бэрилиинэ:** 16 ч 00 м. "Сахабэчээт" автономнай тэрилтэтин "Сана олох" хаһыат эрдээксийитигэр 22.03.2021 с. офсетка бэчээттэннэ. **Типография аадырыһа:** 678670, Чурапчы сэл., Карл Маркс ул., 26 "а". **Индекс:** ПИ964. Хаһыат надизлэһэ иккитэ: оптуорунньука уонна бээтинсэҕэ таһар.